

СТАНОВИЩЕ

От проф. д.ю.н. Маргарита Иванова Чинова, член на научното жури в конкурса за заемане на академичната длъжност “доцент” по област на висше образование 3.6. право (криминалистика), обявен от Софийския университет “Св. Климент Охридски” в Държавен вестник, бр. 31 от 12.04.2019 г. с единствен кандидат гл.ас.д-р Здравка Владимирова Кръстева

Кандидатът Здравка Кръстева е преподавател в Юридическия факултет на СУ “Св. Климент Охридски” от 2002 г., когато постъпва на работа като асистент по криминалистика. През 2015 г. защитава дисертационен труд на тема “Разследването на престъпления съгласно Европейската конвенция за правата на човека” и ѝ е присъдена научната степен “доктор по право”. През същата година е избрана за главен асистент по криминалистика.

В обявения конкурс за доцент по криминалистика кандидатката участва с една монография, шест статии и една глава от книга. Представените публикации не повтарят представените за придобиване на образователната и научна степен “доктор”.

Монографичният труд под заглавие **“Свидетелите очевидци в наказателното производство в светлината на съвременните постижения на психологията и криминалистиката”** е издаден през 2019 г. в София от издателство Артипо и е структуриран в четири глави, увод, приложение и заключение, с разгърнато съдържание и

изчерпателна библиография. Обемът на монографията е от 299 страници.

Монографията има приносен характер като първото съвременно криминалистично изследване у нас на свидетелите очевидци в наказателното производство. Трудът има практико-приложно значение, защото предлага решения за редица въпроси от тактиката на действията по разследването с участие на свидетели очевидци и може да бъде полезен за практикуващите юристи в наказателното правораздаване. Чрез обширен преглед на съвременните постижения на приложната психология в областта на свидетелските показания и критично коментираната съдебна практика авторът прави и конкретни предложения за законодателно усъвършенстване на разпознаването като способ за доказване. В труда умело е подбрана релевантна съдебна практика, а нейният задълбочен и критичен коментар допълва приноса на кандидата.

Авторката правилно е отграничила предмета на изследването като е изяснила криминалистичното понятие за свидетел очевидец като свидетел, който лично и непосредствено е възприел събитието на престъплението и е направенила удачни разграничения от наказателнопроцесуалните понятия за свидетел и пострадад, както и отграничение на криминалистичното понятие за събитие на престъплението от наказателноправното за изпълнително деяние.

Аргументирано е предложено усъвършенстване на тактиката на предварителния разпит при разпознаване по реда на чл. 170 НПК въз основа на психичните процеси при описание на външния вид на лица. Полезни за практиката са тактическите препоръки по отношение на оперативното разпознаване по снимки на криминално проявени лица,

които да намалят риска от погрешна идентификация при последващо разпознаване по реда на чл. 169 НПК.

Като приносен момент може да се посочи обосновката на виждането, че законовото изискване за извършване на разпознаване по снимки, когато не е възможно да се покаже самото лице, е твърде рестриктивно с оглед обективните затруднения в тактическата организация на разпознаването, до които може да доведе, и предвид емпиричните психологически проучвания, които не откриват различия в ефективността на разпознаването по снимки и от натура. На тази основа и след сравнителноправен преглед на чуждестранно законодателство е предложена промяна в нормативната уредба, която да допуска разпознаване по снимки при необходимост.

Полезен от теоретична и практическа гледна точка е анализът на казуси от практиката, въз основа на който е аргументирано виждането, че съзнателното и несъзнаваното поведение на органа, извършващ разпознаването, може да насочи разпознаващия към разпознавания обект. Предложено е при действащата процесуална уредба извършването на разпознаването да се възлага по реда на чл. 194, ал. 3 НПК на полицейски орган в Министерството на вътрешните работи от прокурора, следователя или от разследващия полицай. Формулирано е предложение *de lege ferenda* извършването на разпознаването да се възлага задължително на орган, който не участва в същото наказателно производство, като се вземат мерки той да не знае кой е обектът на разпознаване.

Анализирани са случаите, в които разпознаването може да е първото действие по разследването, което се провежда с участието на лицето, когато са събрани доказателства или съществуват фактически

данни, че е взело участие при извършване на престъплението, но те не са достатъчно, за да се привлече като обвиняем с постановление по правилата на чл. 219, ал. 1 НПК, но следва да се конституира като обвиняем с протокола от разпознаването на основание чл. 219, ал.2 НПК. В тази връзка правилно е критикувана съдебната практика, която константно разглежда като момент, от който възниква правото на разпознаването лице на достъп до защитник, единствено моментът на привличане на лицето като обвиняем с постановление по реда на чл.219, ал. 1 НПК, без да изследва хипотезите, в които преди разпознаването е имало фактически данни, че разпознаването лице е участвало в извършването на престъплението и съответно разпознаването, в което е участвало, се е явило първо действие по разследването срещу него. Предложени са аргументи за несъответствие на този подход с разпоредбата на чл. 3, ал. 2 от Директива 2013/48/ЕС, съгласно която правото на достъп до адвокат възниква от най-ранния измежду няколко момента, сред които изрично се посочва извършването на разпознаване (чл. 3. ал. 3, б.”а”, і от Директивата).

Обосновано е значението на инструкциите към разпознаващото лице при предявяването за разпознаване, които трябва да не водят до внушение, че извършителят вече е установен и от свидетеля се очаква само да потвърди този факт. Основателно е критикувана формулировката в чл. 171, ал, 7 НПК, дословното прилагане на която може да доведе до подобно внушение.

Приносен момент представлява анализът на съдебната практика по дела за грабежи, в които разпознаването от очевидец е често срещано, като авторът установява, че в 70% от случаите съдът е основал оценката си на разпознаването на категоричността на

свидетеля. Въз основа на преглед на психологическите изследвания е направен извод, че категоричността е надежден критерий, ако е установена веднага след посочването от свидетеля по време на самото разпознаване, но не и по време на съдебното следствие. В тази връзка, поради убедителните научни доказателства за внушаващият характер, който може да има инструкцията към разпознаващия и значението на категоричността му при идентификация се предлага *de lege ferenda* чл.171, ал.7 НПК да бъде изменен, така че да включва непредубена покана към разпознаващия да идентифицира обекта на разпознаване и навременно изясняване на степента му на увереност.

Новости съдържат предложенията за усършенстване на тактиката за разпит на свидетели очевидци, като е изяснено приложението на тактиката на разпит по когнитивния метод, нейната ефективност и са формулирани препоръки за използването на нови тактически способности на база съвременните постижения на когнитивната психология. Отделен е самостоятелно място на разпита на деца свидетели, като са формулирани редица тактически препоръки, чрез които да бъде избегнат внушаващия характер на задаваните въпроси и да се постигне по-голяма достоверност на показанията.

Изключително полезна за практиката е четвърта глава, в която се предлага структуриран и систематизиран подход за оценка на достоверността на резултатите от разпознаването и разпита на свидетелите очевидци. Подробно разработени са критерии за оценка въз основа на съвременните психологически изследвания и анализ на следствената и съдебна практика по наказателни дела.

За оценка в конкурса се предлагат и шест статии и една глава от книга. В тях са разработени важни и значими въпроси в областта на

наказателното праворазаване, криминалистиката и правата на човека. Демонстриран е усет за намиране на актуални въпроси и задълбочено теоретично познаване на съответните правни области и интердисциплинарен подход. Публикациите обогатяват правната теория и са полезни за практикуващите юристи.

Положително следва да бъде оценена и преподавателската дейност на кандидата. Здравка Кръстева води успешно семинарни занятия и отделни лекции по криминалистика в СУ “Св. Климент Охридски” и лекционни курсове по криминалистика и съдебни експертизи в НБУ и УНСС.

В заключение давам висока положителна оценка на научната и преподавателска дейност на гл.ас. д-р Здравка Кръстева. Като имам предвид цялостното ѝ научно творчество и преподавателска дейност, считам че тя отговаря на изискванията в Закона за развитието на академичния състав в Република България за заемане на академичната длъжност доцент. Поради това убедено препоръчвам на научното жури да предложи на Факултетния съвет на Юридическия факултет да вземе решение тя да бъде избрана на академичната длъжност доцент по криминалистика в СУ “Св. Климент Охридски”.

25.07.2019 г.

София

Проф.д.ю.н. Маргарита Чинова

OPINION

By Prof. D.Sc. Margarita Ivanova Chinova, Member of the Scientific Jury in the competition for the academic post “Associate Professor” in higher education 3.6. Law (Criminalistics), announced by Sofia University “St. Kliment Ohridski” in the State Gazette, issue 31 of April 12, 2019, with sole candidate Chief Assistant Professor Zdravka Vladimirova Krasteva

The candidate Zdravka Krasteva is a lecturer at the Faculty of Law at Sofia University “St. Kliment Ohridski” since 2002 when she started working as an Assistant Professor in Criminalistics. In 2015, she defended her dissertation on the topic "Investigation of Crimes under the European Convention on Human Rights" and received a Ph.D. degree. In the same year, she was appointed as a Chief Assistant Professor.

In the announced competition for Associate Professor in Criminalistics, the candidate participates with one monograph, six articles and one chapter of a book. The publications presented do not repeat the ones submitted for the Ph.D. degree.

The monograph entitled "Eyewitnesses in the Criminal Procedure in the Light of the Contemporary Achievements of Psychology and Forensic Sciences" was published in Sofia in 2019 by Artipo Publishing House and is structured into four chapters, an introduction, annex, and a conclusion, with detailed content and a comprehensive bibliography.

The monograph is a scientific contribution as the first contemporary forensic study of eyewitnesses in criminal proceedings in our country. The work is of practical importance because it provides solutions to a number of issues in the tactics of investigative actions involving eyewitness and can be useful for practitioners in criminal justice. Through a comprehensive review of the contemporary achievements of applied psychology in the field of testimony and critically commented case law, the author also makes specific proposals for legislative improvements of the identification parade as a means of proof. Relevant case law is skillfully selected in the book, and its in-depth and critical commentary complements the candidate's contribution.

The author correctly delimited the subject of the study by clarifying the forensic concept of an eyewitness as a witness who personally and directly perceived the crime event. The author also made appropriate distinctions from the criminal procedural concepts of witness and victim, as well as the delimitation of the forensic concept for crime event and the penal law concept for an act of execution.

The monograph contains a well-reasoned proposal for improvement of the tactics of the preliminary interview upon identification parade under Art. 170 of the Penal Procedure Code (PPC) based on mental processes in describing the appearance of individuals. The tactical recommendations regarding the mugshot searches are useful for the practice and will reduce the risk of misidentification upon subsequent recognition under Art. 169 PPC.

An explicit scientific contribution is the justification of the author's view that the legal requirement to perform photo lineup when it is not possible to show the person himself is too restrictive in view of the objective difficulties in tactical organization of the identification parade that may

result, and in the light of empirical psychological studies that find no difference in the photos lineups and lineups in person. On this basis, and after a comparative review of foreign legislation, an amendment in the legal framework has been proposed to allow photo lineups when necessary.

Useful from both theoretical and practical point of view is the analysis of case law, based on which it is argued that the conscious and unconscious behavior of the official who administers the identification parade can direct the witness to the identified object. The author proposes that under the existing procedural arrangements, the lineup should be assigned under Art. 194, para. 3 PPC to a police officer in the Ministry of the Interior by the prosecutor, the investigator, or the investigating police officer. It has been formulated *de lege ferenda* that the lineup should be mandated to an official not involved in the same criminal proceedings, taking care that he does not know who the object of identification is.

The monograph analyzes cases where lineup may be the first act of investigation to be conducted with the participation of the person under investigation. In such cases, it is possible that evidence is gathered that he or she participated in the commission of the crime, but they are not sufficient for the constitution of the person as an accused party under the rules of Art. 219, para. 1 PPC. Instead, the person should be constituted as accused with the protocol of lineup on the grounds of Art. 219, para 2 PPC. In this regard, the case-law is criticized for considering as the moment from which the right of an identified person to have access to a lawyer arises, only the moment of constitution of the person as an accused party by an order under Art. 1 of the PPC, without examining the cases in which prior to the identification there was factual evidence that the person had participated in the commission of the crime and accordingly the identification parade in which he participated

was the first action in the investigation against him. The author argues for inconsistency of this approach with the provision of Art. 3, para. 2 of Directive 2013/48 / EU, according to which the right of access to a lawyer arises from the earliest moment, among which explicitly states the performance of identification parade (Article 3, paragraph 3, item “a” from the Directive). The importance of the instructions to the eyewitness during the lineup is justified, which should not lead to the suggestion that the perpetrator has already been identified and the witness is only expected to confirm this fact. The author correctly criticizes the wording in Art. 171, para, 7 PPC, the verbatim application of which may lead to such a suggestion.

A scientific contribution of the monograph is the analysis of case law in robbery cases in which identification parade is commonly used. The author is finding that in 70% of cases, the court based its assessment on the witness's high degree of confidence. Based on a review of psychological research, it is concluded that the degree of certainty is a reliable criterion if it is established immediately after identification during the lineup but not later during the trial. Due to the convincing scientific evidence of the imposing character that the instruction may have on the eyewitness, it is proposed, Art. 171, para. 7 PPC to be amended in such a way that the witness clarifies its degree of confidence in a timely manner.

A novelty is the author's suggestion for improving the tactics of interviewing eyewitnesses and the recommendations for the use of new tactical methods based on current advances in cognitive psychology. The monograph puts a particular focus on the interview of child witnesses and suggests many tactical recommendations to avoid the suggestive nature of the questions asked and to make the testimony more credible.

Particularly useful for practice is chapter four, which proposes a structured and systematic approach to assessing the reliability of the results of the lineups and eyewitness interviews. Evaluation criteria have been elaborated based on contemporary psychological research and analysis of criminal investigations and case law.

Six articles and one book chapter are also submitted for evaluation by the candidate. They have developed relevant and significant issues in the fields of criminal justice, forensics, and human rights. The author demonstrates a sharp sense of current issues and in-depth theoretical knowledge of relevant legal areas as well as an interdisciplinary approach. These publications enrich legal theory and are useful for practicing lawyers.

The teaching activity of the applicant should also be positively evaluated. Zdravka Krasteva successfully teaches seminars and lectures in criminalistics at Sofia University “St. Kliment Ohridski”, NBU and UNWE.

In conclusion, I give a high positive assessment of the research and teaching activity of Chief Asst. Prof. Dr. Zdravka Krasteva. Considering her overall scientific creativity and teaching activity, I believe that she meets the requirements for the academic post of Associate Professor under the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria Act. Therefore, I strongly recommend the Scientific Jury to propose to the Council of the Faculty of Law to grant her an academic post Associate Professor of Criminalistics at Sofia University “St. Kliment Ohridski”.

Date: 07/25/2019

Sofia

Signature: Prof. D.Sc. Margarita Chinova